

Kinderen zijn geen kikkers met een veer en een zuignap

Over spel en veerkracht

Door: Marcel van Herpen

Voorwaarde en criterium

Spel is een vanzelfsprekendheid. Kinderen spelen in interactie met anderen en hun omgeving.

Spel is voorwaarde om greep te krijgen op 'wat er op je af komt'. Maar spel is ook een criterium op grond waarvan je de kwaliteit van leven kunt meten.

Vroeger had ik een plastic kikkertje op een veer. De veer zat op een zuignap. Als je de kikker vast op de tafel drukte, moest je wachten tot de veer zich uitrekte en het beestje omhoog sprong.

Sommige kinderen hebben 'een goede veer' waardoor ze bij tegenslagen telkens weer overeind springen. Anderen kunnen bij de minste tegenslag al niet meer overeind komen. Natuurlijk kan dat (deels) genetisch bepaald zijn, maar in spel doen kinderen ervaringen op die dat vermogen kunnen versterken.

Ik beschrijf twee kinderen die ik per toeval ontmoette in India*

We staan muurvast in het verkeer. Vanuit onze openstaande ramen zien we een meisje flikflakkend tussen de auto's door turnen. Ze duikt door een hoepeltje en vouwt zichzelf dubbel. Als ze haar kunstje heeft gedaan, steekt ze haar smoezelige handje naar binnen.

Thuis aan de keukentafel hebben we de discussie al zo vaak gevoerd: Wel of niet geven aan bedelaars. Wel, want hoe overleven ze anders? Niet, want anders houd je systemen in stand waarin zelfs kinderen verminkt worden om de kans op inkomen te vergroten. We laten ons adviseren door de autochtone reisgenoten. Zij geven ons te kennen dat de 'onaanraakbaren' uit de laagste kasten (een systeem dat officieel niet meer bestaat, maar in zijn

verschijningsvorm nog nauwelijks is veranderd) geen enkele andere mogelijkheid hebben. Kansen op baantjes zijn uitgesloten voor deze groep.

Mijn reisgenoot waardeert de voorstelling met 2 roepies. Het kansarme slangenmeisje had een hogere beloning in gedachte en blijft smekend praten en kijken. Haar handje klauwt in de richting van 'de rest van het geld'.

Ikroephaarnaarmijnkant. En voorzehaarjammerklacht kan voortzetten vertel ik haar dat ik veel armer ben dan mijn buurman. Ik smeeke haar het geld terug te geven en maak in de tussentijd haar handje open. De 2 roepies liggen in haar hand en ik smeeke door. Om de auto heen beginnen mensen zich met het gesprek te bemoeien. Ze lachen en sporen haar aan om mij te helpen. Als ze me de 2 roepies heeft gegeven vraag ik of ze nog meer heeft en wijs naar haar broekzak. Ze haalt er al het opgehaalde geld uit. Ik kijk haar smachtend aan en vertel haar dat ik haar vrijgevigheid erg waardeer. Ze lacht en steekt haar hand uit. Ik pak het geld. De mensen om ons heen lachen nog harder en zeggen dat ze een hele goede daad heeft verricht. Er komt weer wat beweging in het verkeer. Ik geef haar al het geld terug. We geven elkaar nog een hand. Een motorrijder naast ons aait haar over haar hoofd. Ze lacht nog steeds en flikflakt naar de volgende auto.

We bespreken de basisbehoeften van dit kind, van alle kinderen. Eten, kleding en onderdak zijn niet voldoende om te (over)leven. Haar lach verried een levenslustig, spelend kind dat leeft in een verhard, volwassen minilijfje. Humor en plezier om te relativeren vertelden het verhaal van haar binnenkant. Het toonde haar veerkracht... haar resilience.

Resilience

Grote groepen kinderen leven in erbarmelijke omstandigheden. En toch is het geloof in bijna bovenmenselijke krachten om je uit elke situatie te kunnen redden ook van alle tijden. Kinderen in de meest uitzichtloze situaties zijn opgestaan om vanuit een bijna onbeschrijflijke kracht hun leven betekenis te geven. Er is een woord voor die kracht: Resilience. Resilience is het vermogen om ook onder of na moeilijke omstandigheden goed te functioneren en te groeien. Resilience is doorgroeivermogen. Leven of werken vanuit resilience leidt tot een ander perspectief op problemen. Het gaat niet alleen om het verbinden van wonden of het plakken van pleisters, maar vooral om het vertrouwen in het gezonde deel rondom de wond. De aandacht gaat uit naar vijf elementen:

1. De ervaring van gedragenheid door één of meer anderen: deel te zijn van een groter en veilig geheel.
2. Het vermogen om zingeving in het leven te ontdekken.
3. Vaardigheden waarmee je grip hebt op je leven.
4. Een gevoel van eigenwaarde.
5. Humor en plezier om zaken te relativiseren.

Relatie en zingeving

Als basis voor resilience treffen we dikwijls twee elementen aan: relatie en zingeving.

Relatie is op de eerste plaats de diepgaande aanvaarding door een ander. Zingeving is dikwijls nauw verbonden met relatie, maar ook met een project, een engagement of een (niet-sectair) geloof. Resilience is gebaseerd op de gedachte dat niets definitief verworven kan worden, maar dat ook niets definitief verloren gaat. Daarom kan resilience nooit de plaats innemen van een sociaal of economisch beleid. Een dergelijk beleid kan bijdragen tot de opbouw van resilience of de vernietiging ervan.

Een dag later staan we stil bij een meisje dat midden in de stad over een koord loopt. Haar ouders reiken voorwerpen aan die ze op haar hoofd legt. Ze kijkt geconcentreerd en gespannen. Er is geen spoorje plezier of genoegdoening te herkennen. Na haar prestatie klimt ze omlaag en loopt met een schaalje op haar publiek af. Ze kijkt kwaad als mensen te weinig geven. Alle fotografen moeten minimaal 100 roepie doneren. Ik geef wat ze vraagt, maar een gesprekje over iets anders dan 'het is niet genoeg' is onmogelijk. Ze draagt de buit over aan haar ouders die

hoofdschuddend reageren. Samen kijken ze afkeurend naar de menigte. Het was niet genoeg. Het meisje blijft boos om zich heen kijken. Minuten later nog...

De setting, de omstandigheden, de training en de mentaliteit hebben van dit meisje een gedresseerd circusdier gemaakt. Het is niet mogelijk om door de harde buitenkant te prikken. Of misschien is de binnenkant wel even hard als de buitenkant. Fysiek is ze soepel en sterk, maar emotioneel lijkt ze star en rigide. Van veerkracht in de betekenis van resilience lijkt geen sprake (meer).

Samen spelen

Samen spelen bevordert de relatie, zorgt ervoor dat kinderen zich verbonden voelen en bij iemand terecht kunnen als dat nodig is. Kinderen zijn geen circusdieren die naar de pijpen van volwassenen moeten dansen. Ook geen kikkers, waar je op mag drukken om te kijken wanneer ze weer opspringen. Met kinderen moet gespeeld worden en hun spel moet mogelijk gemaakt worden. Daar worden ze veerkrachtig van. En daar krijgen we volwassenen door die beter met kinderen spelen!

Marcel van Herpen

Projectleider Expertisecentrum "Duurzaam Opvoeden en Ontwikkelen"
Medeoprichter/medewerker NIVOZ

* Herpen van, M. (2008) Duurzaam Opvoeden en Ontwikkelen. Antwerpen/Apeldoorn: Garant

